

Jan STOLARZ

O PEWNYM PROBLEMIE PLANOWANIA DYNAMICZNEGO

Streszczenie. W niniejszej pracy rozważa się funkcję rzeczywistą f , zmiennej rzeczywistej x przebiegającej przedział $X = [0, \alpha]$, o wartościach $f(x) = \sup\{F(x, y) : y \in S(x)\}$, gdzie S jest daną funkcją przyporządkowującą każdej liczbie $x \in X$ zbiór $S(x)$ uporządkowanych par $y = (\{p_n\}, \{q_n\})$ wszystkich ciągów liczbowych $\{p_n\}$ i $\{q_n\}$ o wyrazach nieujemnych i takich, że $p_1 + q_1 \leq x$, $p_n + q_n \leq$

$$\leq x - \sum_{k=1}^{n-1} [(1-a)p_k + (1-b)q_k] \quad n = 2, 3, \dots, \quad \text{gdzie } a \text{ i } b \text{ są danymi}$$

liczbami z przedziału $(0, 1)$, $F(x, y) = \sum_{n=1}^{\infty} [g(p_n) + h(q_n)]$, przy czym

g i h są danymi funkcjami ciągłymi i nieujemnymi w X , a ponadto $g(0) = h(0) = 0$. Zagażnienie polegające na wyznaczeniu funkcji f , zgodnie z terminologią wprowadzoną przez J. Łosia w [2], jest pewnym problemem planowania dynamicznego i ma szerokie zastosowanie w tej dziedzinie. W pracy dowodzi się między innymi, że jeśli $g(x) = g_+(0)x^{-1}$ i $h(x) = h_+(0)x^{-1}$ dla $x \in X$, to $f(x) = x \max[g_+(0)(1-a)^{-1} h_+(0)(1-b)^{-1}]$. W przypadku gdy g i h są funkcjami wypukłymi w X , funkcja f jest jednoznacznie rozwiązaniem pewnego ekstremalnego równania funkcyjnego.

Dane są dwie funkcje rzeczywiste g i h jednej zmiennej rzeczywistej x przebiegającej przedział $X = [0, \alpha]$, ciągłe i nieujemne w tym przedziale, przy czym $g(0) = h(0) = 0$ oraz istnieje liczba C taka, że $g(x) \leq Cx$ i $h(x) \leq Cx$ dla każdego $x \in X$. Ponadto dana jest funkcja S przyporządkowująca każdej liczbie $x \in X$ zbiór $S(x)$ uporządkowanych par $y = (\{p_n\}, \{q_n\})$ wszystkich ciągów liczbowych $\{p_n\}$ i $\{q_n\}$ o wyrazach nieujemnych i takich, że

$$p_1 + q_1 \leq x,$$

(1)

$$p_n + q_n \leq x - \sum_{k=1}^{n-1} [(1-a)p_k + (1-b)q_k], \quad n = 2, 3, \dots,$$

gdzie a i b są danymi liczbami z przedziału $(0, 1)$. Niech x będzie dowolną ale chwilowo ustaloną liczbą z przedziału X , a $y = (\{p_n\}, \{q_n\})$ dowolnym elementem zbioru $S(x)$.

Wykażemy zbieżność szeregu

$$\sum_{n=1}^{\infty} [g(p_n) + h(q_n)]. \quad (2)$$

Udowodnimy najpierw, że dla każdego $n = 1, 2, \dots$

$$\sum_{k=1}^n [g(p_k) + h(q_k)] \leq C(1-c)^{-1}x, \quad (3)$$

gdzie $c = \max(a, b)$. Korzystając z (1) i zakładając, że dla pewnego n

$$\sum_{k=1}^n (p_k + q_k) \leq x \sum_{k=1}^n c^{k-1},$$

otrzymujemy:

$$\sum_{k=1}^{n+1} (p_k + q_k) \leq x + \sum_{k=1}^n (ap_k + bq_k) \leq x + x \sum_{k=1}^n c^k = c \sum_{k=1}^{n+1} c^{k-1},$$

co oznacza, że

$$\sum_{k=1}^n (p_k + q_k) \leq x \sum_{k=1}^n c^{k-1} < (1-c)^{-1}x$$

dla każdego n . Stąd i z nierówności

$$\sum_{k=1}^n [g(p_k) + h(q_k)] \leq C \sum_{k=1}^n (p_k + q_k)$$

wynika nierówność (3), która wraz z nieujemnością wyrazów szeregu (2) daje jego zbieżność.

Niech F będzie funkcją określoną w zbiorze

$$P = \{ (x, y) : x \in X, \quad y = (\{p_n\}, \{q_n\}) \in S(x) \},$$

o wartościach

$$F(x, y) = \sum_{n=1}^{\infty} [g(p_n) + h(q_n)].$$

Z (3) wynika, że $F(x, y) = C(1-c)^{-1}x$ dla każdego $y \in S(x)$. Zatem dla każdego $x \in X$ istnieje $\sup \{F(x, y) : y \in S(x)\}$.

Rozważać będziemy funkcję rzeczywistą f , zmiennej rzeczywistej x przebiegającej zbiór X , o wartościach:

$$f(x) = \sup \{F(x, y) : y \in S(x)\}.$$

Zagadnienie polegające na wyznaczeniu funkcji f , zgodnie z terminologią wprowadzoną przez J. Łosia w pracy [2] jest pewnym problemem planowania dynamicznego i ma szerokie zastosowanie w tej dziedzinie (p. [1], [3])
Niech

$$F_n(x, y) = \sum_{k=1}^n [g(p_k) + h(q_k)], \quad (x, y) \in P, \quad n = 1, 2, \dots,$$

Z uwagi na nierówność (3) możemy określić dla każdego $x \in X$ ciąg

$$f_n(x) = \sup \{F_n(x, y) : y \in S(x)\}.$$

Łatwo zauważyć, że dla każdego $x \in X$

$$f_1(x) = \sup \{g(p) + h(q) : p \geq 0, \quad q \geq 0, \quad p + q \leq x\} \quad (4)$$

$$f_n(x) = \sup \{g(p) + h(q) + f_{n-1}(ap+bq+x-p-q) : p \geq 0, \quad q \geq 0, \quad p + q \leq x\},$$

$$n = 2, 3, \dots$$

TWIERDZENIE 1. Dla każdego $x \in X$ $\lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) = f(x)$. Funkcja f jest rozwiązaniem równania

$$f(x) = \sup \{g(p) + h(q) + f(ap+bq+x-p-q) : p \geq 0, \quad q \geq 0, \quad p + q \leq x\}. \quad (5)$$

D o w ó d. Niech x będzie dowolną, ale chwilowo ustaloną liczbą z przedziału X . Z (4) wynika łatwo niemalowanie ciągu $\{f_n(x)\}$, a z (3) jego ograniczoność. Zatem istnieje funkcja F taka, że dla każdego $x \in X$,

$\lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) = \bar{f}(x)$. Z nierówności $F_n(x, y) \leq F(x, y)$ dla każdego $y \in S(x)$, $n = 1, 2, \dots$, wynika nierówność $f_n(x) \leq f(x)$, $n = 1, 2, \dots$, a stąd po przejściu do granicy otrzymujemy

$$\bar{f}(x) \leq f(x) \quad \text{dla każdego } x \in X. \quad (6)$$

Ponieważ $F_n(x, y) \leq f_n(x)$ i $\lim_{n \rightarrow \infty} F_n(x, y) = F(x, y)$ dla każdego $y \in S(x)$, więc $F(x, y) \leq \bar{f}(x)$. Stąd wynika nierówność $f(x) \leq \bar{f}(x)$, która wraz z nierównością (6) kończy dowód pierwszej części twierdzenia. Druga część twierdzenia wynika z twierdzenia 2 podanego w [4]. Równanie (5) posiada nieskończenie wiele rozwiązań (p. [4] tw. 1) i z tego powodu nie określa jednoznacznie funkcji f .

TWIERDZENIE 2. Jeżeli funkcje g i h są wypukłe w przedziale X , to funkcja f jest jednoznaczny rozwiązaniem równania

$$H(x) = \sup \{g(p) + h(q) + H(ap + bq) : p \geq 0, q \geq 0, p + q = x\} \quad (7)$$

w klasie funkcji ciągłych prawostronnie w zerze i posiadających w nim wartości zero.

D o w ó d. Z wypukłości funkcji g i h w przedziale X wynika wypukłość funkcji $G(p, q) = g(p) + h(q)$ w zbiorze $R(x) = \{(p, q) : p \geq 0, q \geq 0, p + q \leq x\}$ dla każdego $x \in X$. Stąd i z (4) oraz na mocy nieujemności funkcji g i h w przedziale X (8) $f_1(x) = \max [g(x), h(x)]$ dla każdego $x \in X$. Zatem funkcja f_1 jest wypukła w X . Korzystając z (4) łatwo wykazać na drodze analogicznego rozumowania, że z wypukłości funkcji f_n w X wynika wypukłość funkcji f_{n+1} w tym przedziale, a to wraz z zasadą indukcji matematycznej oznacza wypukłość każdej funkcji ciągu $\{f_n\}$ w przedziale X . Stąd wynika, że

$$f(x) = \max [f_{n-1}(x), g(x) + f_{n-1}(ax), h(x) + f_{n-1}(bx)], \quad (9)$$

$$x \in X, \quad n = 2, 3, \dots$$

Ponieważ f_1 jest funkcją nieujemną w X , więc dla każdego $x \in X$ $\max [g(x) + f_1(ax), h(x) + f_1(bx)] \geq \max [g(x), h(x)] = f_1(x)$, a stąd oraz z (9) otrzymujemy $f_2(x) = \max [g(x) + f_2(ax), h(x) + f_2(bx)]$ dla $x \in X$. Załóżmy, że dla pewnego $n \geq 2$

$$f_n(x) = \max [g(x) + f_{n-1}(ax), h(x) + f_{n-1}(bx)]. \quad (10)$$

Stąd i z niemaleńcia ciągu $\{f_n(x)\}$ wynika, że

$$\begin{aligned} & \max\{g(x) + f_n(ax), h(x) + f_n(bx)\} \\ & \geq \max\{g(x) + f_{n-1}(ax), h(x) + f_{n-1}(bx)\} = f_n(x). \end{aligned}$$

Zatem i na mocy (9)

$$f_{n+1}(x) = \max\{g(x) + f_n(ax), h(x) + f_n(bx)\},$$

co oznacza prawdziwość równości (10) dla każdego $n = 2, 3, \dots$ i dowolnego $x \in X$. Korzystając z wypukłości funkcji g, h i f_n , $n = 1, 2, \dots$ otrzymujemy:

$$\begin{aligned} & \sup\{g(p) + h(q) : p \geq 0, q \geq 0, p + q = x\} = \max\{g(x), h(x)\}, \\ & \sup\{g(p) + h(q) + f_{n-1}(ap + bq) : p \geq 0, q \geq 0, p + q = x\} \\ & = \max\{g(x) + f_{n-1}(ax), h(x) + f_{n-1}(bx)\}, \quad n = 2, 3, \dots, \end{aligned}$$

a stąd oraz na mocy (8) i (10)

$$\begin{aligned} f_1(x) &= \sup\{g(p) + h(q) : p \geq 0, q \geq 0, p + q = x\}, \\ f_n(x) &= \sup\{g(p) + h(q) + f_{n-1}(ap + bq) : p \geq 0, q \geq 0, p + q = x\} \\ & \quad n = 2, 3, \dots \end{aligned}$$

Ponieważ dla każdego $n = 1, 2, \dots$

$$\begin{aligned} f_n(x) &\leq \sup\{g(p) + h(q) + f_{n-1}(ap + bq) : p \geq 0, q \geq 0, p + q = x\} \\ & \text{i} \\ f_n(x) &\geq g(p) + h(q) + f_{n-1}(ap + bq), \quad \text{dla } p \geq 0, q \geq 0, p + q = x, \end{aligned}$$

więc

$$f(x) \leq \sup\{g(p) + h(q) + f_{n-1}(ap + bq) : p \geq 0, q \geq 0, p + q = x\} \quad (11)$$

oraz

$$f(x) \geq g(p) + h(q) + f_{n-1}(ap + bq), \quad p \geq 0, q \geq 0, p + q = x.$$

Z ostatniej nierówności wynika, że

$$f(x) = \sup\{g(p) + h(q) + f(ap + bq) : p > 0, q \geq C, p + q = x\}.$$

Zatem i na mocy (11) funkcja f jest rozwiązaniem równania (7).

Ponieważ $f(0) = 0$ i $0 \leq f(x) \leq C(1-c)^{-1}x$ dla $x \in X$, więc $\lim_{x \rightarrow 0^+} f(x) = f(0)$, skąd wynika ciągłość prawostronna funkcji f w zerze. Równanie (7) przy naszych założeniach posiada jednoznaczne rozwiązanie w klasie funkcji ciągłych prawostronnie w zerze i posiadających w nim wartość zero (p. [1] tw. 1). Wobec tego funkcja f jest jednoznacznym rozwiązaniem równania (7).

TWIERDZENIE 3. Jeżeli g i h są funkcjami liniowymi w przedziale X , to f jest również funkcją liniową w X i jest określona wzorem $f(x) = Mx$ $M = \max[A(1-a)^{-1}, B(1-b)^{-1}]$, gdzie A i B są odpowiednio współczynnikami kierunkowymi funkcji g i h .

D o w ó d. Wystarczy pokazać, że funkcja $f(x) = Mx$ jest rozwiązaniem równania (7). Niech $M = A(1-a)^{-1}$.

W takim razie

$$A + Ma = (1-a)M + Ma = M$$

$$B + Mb = (1-b) \cdot B(1-b)^{-1} + Mb = (1-b)M + Mb = M.$$

Wobec tego

$$\begin{aligned} \sup\{Ap + Bq + M(ap + bq) : p \geq 0, q \geq 0, p + q = x\} \\ = x \max(A + Ma, B + Mb) = Mx \end{aligned}$$

W przypadku gdy $M = B(1-b)^{-1}$, dowód przebiega analogicznie.

TWIERDZENIE 4. Jeżeli istnieje liczba $x_1 \in (0, \infty)$ taka, że w przedziale $[0, x_1]$ g i h są funkcjami liniowymi o współczynnikach kierunkowych odpowiednio a_g i a_h , to dla każdego $x \in X$

$$f(x) \geq x \max[a_g(1-a)^{-1}, a_h(1-b)^{-1}].$$

D o w ó d. Prawdziwość twierdzenia w przedziale $[0, x_1]$ wynika z twierdzenia 3. Niech x będzie liczbą z przedziału $(x_1, \infty]$ chwilowo ustaloną oraz $x_2, \dots, x_N = x$ punktami z przedziału $(x_1, x]$ takimi, że dla każ-

dego $k = 2, \dots, N$ $0 < x_k - x_{k-1} \leq (1-a)x_1$. Na mocy twierdzenia 1 dla każdego

$$u \in X \quad f(u) \geq g(p) + f[u + (a-1)p],$$

gdzie p jest dowolną liczbą z przedziału $[0, u]$. Zatem i na mocy założenia dla każdego $u \in [x_1, \alpha]$ i dowolnego $p \in [0, x_1]$

$$\frac{f(u) - f[u + (a-1)p]}{p(1-a)} \geq \frac{g(p)}{p(1-a)} = \frac{a g}{1-a}$$

Podstawiając w ostatniej nierówności

$$u = x_k, \quad p = \frac{x_k - x_{k-1}}{1-a}, \quad k = 2, \dots, N$$

otrzymujemy:

$$\frac{f(x_k) - f(x_{k-1})}{x_k - x_{k-1}} \geq \frac{a g}{1-a} \quad \text{dla } k = 2, \dots, N.$$

Na mocy twierdzenia 3 $f(x_1) \geq a_g(1-a)^{-1}x_1$. Zakładając, że dla pewnego $n \in \{1, \dots, N-1\}$ $f(x_n) \geq a_g(1-a)^{-1}x_n$ oraz korzystając z (12) otrzymujemy:

$$f(x_{n+1}) = f(x_n) + \frac{f(x_{n+1}) - f(x_n)}{x_{n+1} - x_n} (x_{n+1} - x_n) \geq \frac{a g}{1-a} x_{n+1}$$

Zatem na mocy zasady indukcji matematycznej nierówność $f(x_n) \geq a_g(1-a)^{-1}x_n$ jest prawdziwa dla każdego $n = 1, 2, \dots, N$. Ponieważ $x_N = x$, więc

$$f(x) \geq a_g(1-a)^{-1}x$$

dla każdego $x \in X$. Podobnie dowodzi się nierówność

$$f(x) \geq a_h(1-b)^{-1}x$$

dla każdego $x \in X$, która wraz z poprzednią daje tezę twierdzenia.

TWIERDZENIE 5. Jeżeli istnieją pochodne prawostronne $g_+(0)$ i $h_+(0)$, a ponadto dla każdego $x \in X$ $g(x) \leq g_+(0)x$ i $h(x) = h_+(0)x$, to funkcja f w przedziale X określona jest wzorem

$$f(x) = x \max \left[g'_+(0)(1-a)^{-1}, h'_+(0)(1-b)^{-1} \right].$$

D o w ó d. Przeprowadzimy najpierw w przypadku gdy $g'_+(0) > 0$ i $h'_+(0) > 0$. Stąd i z założenia wynika istnienie takiego ciągu liczb $x_n \in (0, \alpha)$, że dla każdego $x \in [0, x_n]$ $g(x) \geq [g'_+(0) - \frac{d}{n}]x$ i $h(x) \geq [h'_+(0) - \frac{d}{n}]x$ dla dowolnego $n = 1, 2, \dots$, gdzie

$$d = \min [g'_+(0), h'_+(0)].$$

Rozważmy następnie dwa ciągi funkcyjne

$$g_n(x) = \begin{cases} [g'_+(0) - \frac{d}{n}]x & \text{dla } x \in [0, x_n] \\ \bar{g}_n(x) & \text{dla } x \in (x_n, \alpha] \end{cases},$$

$$h_n(x) = \begin{cases} [h'_+(0) - \frac{d}{n}]x & \text{dla } x \in [0, x_n] \\ \bar{h}_n(x) & \text{dla } x \in (x_n, \alpha] \end{cases},$$

gdzie \bar{g}_n i \bar{h}_n , $n = 1, 2, \dots$, są dowolnie ustalonymi funkcjami nieujemnymi w swojej dziedzinie, spełniającymi następujące warunki:

$$\lim_{x \rightarrow x_n} \bar{g}_n(x) = [g'_+(0) - \frac{d}{n}]x_n, \quad \lim_{x \rightarrow x_n} \bar{h}_n(x) = [h'_+(0) - \frac{d}{n}]x_n,$$

$$g(x) \geq \bar{g}_n(x) \quad \text{i} \quad h(x) \geq \bar{h}_n(x) \quad \text{dla } x \in (x_n, \alpha]$$

Ponieważ dla każdego $n = 1, 2, \dots$

$$g_n(x) \leq g(x) \leq g'_+(0)x \quad \text{i} \quad h_n(x) \leq h(x) \leq h'_+(0)x \quad \text{dla } x \in X,$$

więc na mocy twierdzenia 3 i 4 nie trudno zauważyć, że

$$x \max \left[(g'_+(0) - \frac{d}{n})(1-a)^{-1}, (h'_+(0) - \frac{d}{n})(1-b)^{-1} \right] \leq f(x)$$

$$\leq x \max \left[g'_+(0)(1-a)^{-1}, h'_+(0)(1-b)^{-1} \right]$$

dla $x \in X$ i każdego $n = 1, 2, \dots$. Stąd po przejściu do granicy przy $n \rightarrow \infty$ otrzymujemy tezę twierdzenia. Jeżeli w powyższym dowodzie przyjmujemy $\bar{g}_n(x) = 0$ dla $x \in X$ i każdego $n = 1, 2, \dots$ oraz $d = h'_+(0)$ w określeniu ciągu $\{h_n(x)\}$, to otrzymamy dowód twierdzenia w przypadku $g'_+(0) = 0$, $h'_+(0) > 0$. Podobnie jest w pozostałych przypadkach.

На заключение замечаем также, что полученные результаты являются также справедливыми в интервале $X = [0, +\infty)$.

Получено в Редакцию в сентябре 1974 г.

LITERATURA

- [1] Bellman R.: Dynamic programming. Princeton 1957.
- [2] Лось J.: Горизонт в планировании динамическом с дискретным временем. Труды Института Математического РАН № 4, 1965.
- [3] Собieszek W., Stolarz J.: О неединственности решений уравнения $f(x) = \sup [g(y_1) + h(y_2) + f(ay_1 + by_2 + x - y_1 - y_2)]$. $y_1 + y_2 \leq x$. Зeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Серия: Математика-Физика т. 15 1970.
- [4] Stolarz J.: О решениях определенного экстремального уравнения функционального. Зeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej в Гливицах. Серия: Математика-Физика т. 25, 1974.

ОБ ОДНОМ ИЗ ПРОБЛЕМ ДИНАМИЧЕСКОГО ПЛАНИРОВАНИЯ

Резюме

В данной работе рассматривается действительная функция $f(x)$, где x — действительное переменное из интервала $X = [0, \alpha]$. $f(x) = \sup \{F(x, y) : y \in S(x)\}$, где S является функцией ставящей в соответствие каждому значению $x \in X$ множество $S(x)$ упорядоченных пар $y = (\{p_n\}, \{q_n\})$ всевозможных числовых последовательностей $\{p_n\}$ и $\{q_n\}$ неотрицательных чисел таких что $p_1 + q_1 \leq x$, $p_n + q_n \leq x - \sum_{k=1}^{n-1} [(1-a)p_k + (1-b)q_k]$, $n = 2, 3, \dots$, где a и b лежат в интервале $(0, 1)$. $F(x, y) = \sum_{n=1}^{\infty} [g(p_n) + h(q_n)]$ где g и h данные непрерывные функции в X и $g(0) = h(0) = 0$.

Задача отыскания функции f является определенной проблемой динамического планирования согласно терминологии Лоса [2]. В работе показывается что если $g(x) \leq g'_+(0)x$ и $h(x) \leq h'_+(0)x$ то $f(x) = x \max [g'_+(0)(1-a)^{-1}, h'_+(0)(1-b)^{-1}]$. В случае если g и h являются выпуклыми функциями в X , то функция f является однозначным решением некоторого экстремального функционального уравнения.

ON SOME PROBLEM OF THE DYNAMIC PLANNING

S u m m a r y

In this paper it is considered the real function f of real variable x from the interval $X = [0, \alpha]$ and with values $f(x) = \sup\{F(x, y) : y \in S(x)\}$. Here S is the given function, which assigns to each number $x \in X$ the set $S(x)$ of ordered pairs of all number sequences $\{p_n\}$ and $\{q_n\}$, where $p_n \geq 0$, $q_n \geq 0$, $p_1 + q_1 \leq x$, $p_n + q_n \leq x - \sum_{k=1}^{n-1} [(1-a)p_k + (1-b)q_k]$, $n = 2, 3, \dots$ and a, b are the given numbers from the interval $(0, 1)$.

$F(x, y) = \sum_{n=1}^{\infty} [g(p_n) + h(q_n)]$, where g and h are the given functions, continuous and non-negative in X , and $g(0) = h(0) = 0$. The problem of the determination of the function f , according to the terminology which J. Łoś had introduced in [2], is a some problem of the dynamic planning and has a vast application in this field. In the paper it is proved, (among others) that if $g(x) \leq g'_+(0)x$ and $h(x) \leq h'_+(0)x$ for $x \in X$, then $f(x) = x \max [g'_+(0)(1-a)^{-1}, h'_+(0)(1-b)^{-1}]$. In the case when g and h are the convex functions in X , the function f is the unique solution of the some extremal functional equation.